

สรุปผลการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

การออกแบบงานวิจัย: งานวิจัยแบบผสมผสาน

(RESEARCH DESIGN: MIXED METHODS RESEARCH)

โดย คณะกรรมการจัดการความรู้ คณะสื่อสารมวลชน

INTRODUCTION

- การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) เป็นการผนวกรวมเอาระเบียบวิธีวิจัย 2 รูปแบบ ได้แก่ เชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณเข้าด้วยกัน
- การวิจัยแบบผสมผสาน ยังช่วยลดจุดด้อยของการวิจัยทั้ง 2 รูปแบบ
- เพื่อลดจุดด้อยของทั้ง 2 วิธีวิจัยกระแสหลัก การวิจัยแบบผสมผสานจึงเป็นวิธีที่สามที่นักวิจัยพยายามผสม หรือผนวกเทคนิค กระบวนการวิธี และแนวคิดของการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เข้าด้วยกัน
- ผู้เขียนมุ่งเน้นการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัย ส่วนที่ 2 รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน และส่วนที่ 3 ตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน

PART I :

แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบงานวิจัย

จุดมุ่งหมายในการออกแบบการวิจัย

- เพื่อให้ได้คำตอบของปัญหาการวิจัยที่ถูกต้องชัดเจนและมีความตรง
- เพื่อควบคุมความแปรปรวนของตัวแปรการวิจัยที่ศึกษา
- เพื่อให้ได้คำตอบของปัญหาการวิจัยที่ถูกต้องในการออกแบบการวิจัยตามแนวคิด ทฤษฎี
- เพื่อควบคุมความแปรปรวนของตัว
- เพื่อให้ได้การวัดตัวแปรถูกต้อง
- เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นระบบ การออกแบบการวิจัยจะต้องระบุขั้นตอนในการดำเนินการที่ชัดเจนต่อเนื่อง เพื่อสะดวกต่อการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้า และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน และถูกต้อง
- เพื่อความประหยัดในการวางแผนการใช้งบประมาณแรงงานและกำหนดเวลา

เกณฑ์การออกแบบการวิจัย

- สามารถนำไปสู่การตอบคำถาม ปัญหา หรือประเด็นที่ตั้งไว้อย่างถูกต้องและชัดเจน
- สามารถนำไปสู่การทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้ได้
- สามารถควบคุมและลดความคลาดเคลื่อนทั้งหลายที่อาจเกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุด
- แสดงให้เห็นถึงการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ประเภทของข้อมูล เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม
- เอื้ออำนวยให้เกิดความตรงทั้งภายในและภายนอกให้ได้มากที่สุด
- ต้องมีกลุ่มควบคุม (Control group) ที่มีคุณสมบัติเหมือนกันหรือใกล้เคียงมากที่สุดกับกลุ่ม ทดลอง (Experimental group) สำหรับในกรณีที่มีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม
- ต้องคำนึงถึงการจัดการหลายๆ ด้าน เช่น งบประมาณ แรงงาน และเวลาที่ใช้ในการวิจัย
- ตอบสนองความต้องการของผู้วิจัยและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้

ประโยชน์ของการออกแบบการวิจัย

- ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวางแผนควบคุมตัวแปรเกินหรือตัวแปรแทรกซ้อนได้
- ช่วยในการตัดสินใจเลือกวิธีการวิจัยและควบคุมความแปรปรวนต่างๆ ได้ถูกต้อง
- ช่วยในการกำหนดและสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
- ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเลือกใช้วิธีการทางสถิติที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ข้อมูลได้
- ช่วยชี้แนะวิธีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
- ช่วยในการกำหนดงบประมาณ กำลังคน และระยะเวลาในการทำวิจัย
- ช่วยในการประเมินผลวิจัยที่ได้ว่ามีความถูกต้องเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด

PART II :

รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน

วิธีการผสมผสาน

- การวิจัยแบบ 2 ภาค (Two-phase design)
- การวิจัยแบบนำ-แบบรอง (Dominant-less dominant design)
- การวิจัยแบบผสมผสาน (Mix methodology design หรือ Integrated approach)

รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และคุณภาพ ที่เป็นที่พบโดยทั่วไปในแวดวงวิชาการ

รูปแบบการวิจัย	การเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์ผล	การสรุปผล	สัญลักษณ์*
1. แบบพร้อมกัน (Convergent Parallel Design)	เก็บข้อมูลพร้อมกันทั้ง เชิงคุณภาพ และเชิง ปริมาณ	วิเคราะห์แยก และนำผลมา สังเคราะห์รวมกัน (Merge)	สรุปผลรวมกัน	QUAN+QUAL สำคัญเท่ากัน
2. แบบขั้นตอนเชิง อธิบาย (Explanatory Sequential Design)	เก็บข้อมูลวิจัยเชิง ปริมาณ(หลัก)เสร็จก่อน และต่อยด้วยวิจัยเชิง คุณภาพ	วิเคราะห์ทางสถิติสำหรับการ วิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ เนื้อหาสำหรับการวิจัยเชิง คุณภาพ และนำผลการ วิเคราะห์เชิงคุณภาพมา อธิบายผลเชิงปริมาณ	สรุปผลเชิงปริมาณ ผลเชิงคุณภาพ และ สรุปรวมผลเชิง ปริมาณที่ถูกอธิบาย ด้วยผลเชิงคุณภาพ	QUAN->qual QUAN เป็น การวิจัยหลัก
3. แบบเป็นขั้นตอน เชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design)	เก็บข้อมูลวิจัยเชิง คุณภาพ(หลัก)เสร็จก่อน แล้วต่อยด้วยวิจัยเชิง ปริมาณ	วิเคราะห์เนื้อหาสำหรับการ วิจัยเชิงคุณภาพ นำมา ตั้งสมมติฐาน แล้วยืนยันด้วย ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ว่าสมมติฐานถูกต้อง	สรุปผลเชิงคุณภาพ สรุปผลเชิงปริมาณ และสรุปผลรวมผลเชิง คุณภาพที่ได้ยืนยัน จากผลเชิงปริมาณ	QUAL->quan QUAL เป็น การวิจัยหลัก

รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และคุณภาพ ที่เป็นที่พบโดยทั่วไปในแวดวงวิชาการ (ต่อ)

รูปแบบการวิจัย	การเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์ผล	การสรุปผล	สัญลักษณ์*
4.แบบรองรับภายใน (Embedded design)	เก็บข้อมูลการวิจัยย่อย (ปริมาณหรือคุณภาพ) การวิจัยหลัก (ปริมาณ หรือคุณภาพ) ช่วงเวลา ที่เก็บเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ของการ วิจัยย่อย	วิเคราะห์ตามช่วงเวลา ดำเนินการวิจัย	สรุปผลตามปัญหา การวิจัย โดยใช้ ผลการวิจัยหลักเป็น สำคัญ	qual (quan) + QUAN (หรือ QUAL)
5. แบบปฏิรูป (Transformative Design)	เก็บข้อมูลด้วยวิธีอิสระ มุ่งเน้นวัตถุประสงค์การ วิจัยเพื่อให้เข้าถึงกลุ่ม ตัวอย่าง และเรียกร้องให้ เกิดการปฏิรูป	วิเคราะห์ตามช่วงเวลา ดำเนินการวิจัยและตามกรอบ แนวคิดทฤษฎี ๖ (Transformative framework)	สรุปผลการศึกษาที่ได้ ตามวิธีการดำเนินการ วิจัย และสรุปกรอบ แนวคิด รวมถึง แนวทางการปฏิรูป	
6. แบบหลายช่วง (Multiphase Design)	เก็บข้อมูลหลายช่วง หลายรูปแบบ	วิเคราะห์ตามช่วงเวลา ดำเนินการวิจัย (Phase)	สรุปผลตามช่วงการ วิจัย (Phase) เพื่อ ตอบปัญหาทางการ วิจัย	

PART III :

ตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน

การวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ

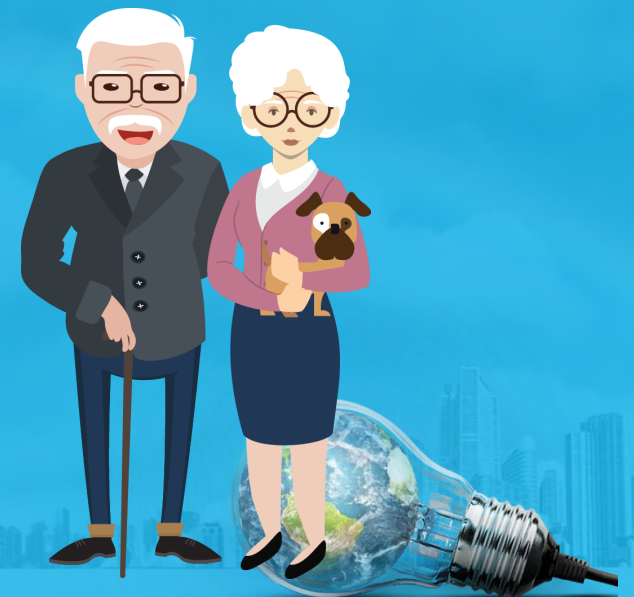
อาจารย์ ดร. กิรติ คชนทวา

คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

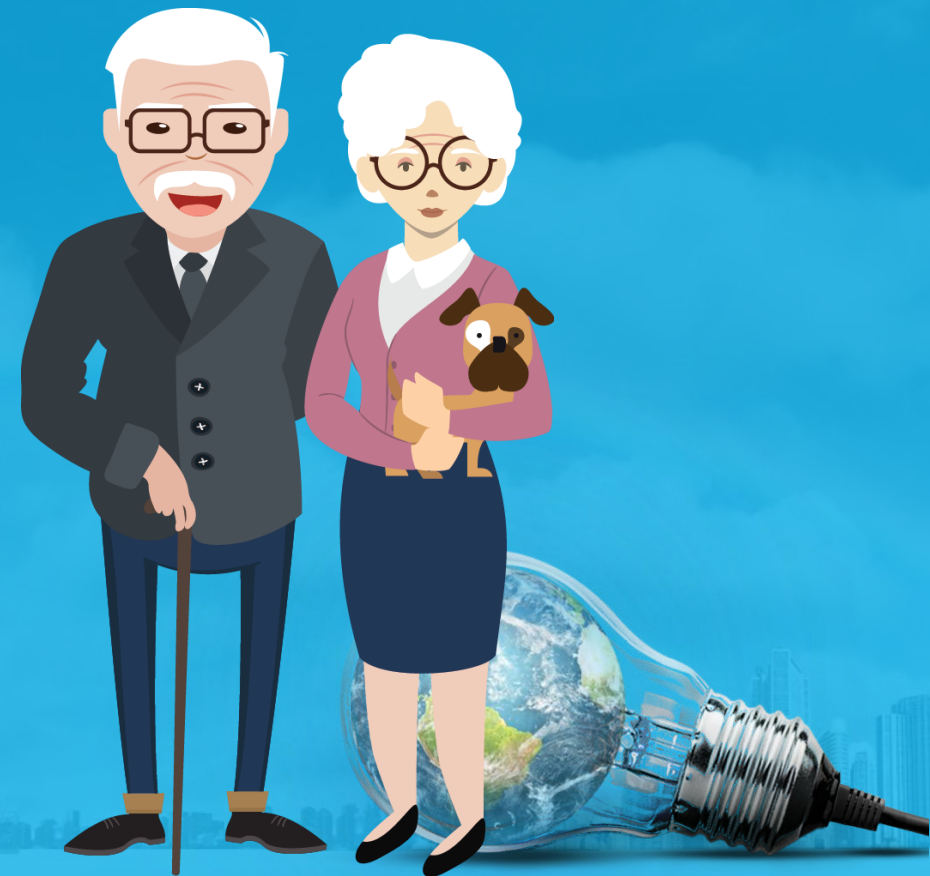

- ในขั้นตอนแรก ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methodology) เพื่อที่จะนำคำตอบที่ได้รับ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาปรับปรุง และพัฒนาข้อคำถามในแบบสอบถาม รวมทั้งโมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีพฤติกรรมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลในพื้นที่ ในขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative methodology) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรต่างๆ ในโมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ และ 3) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนที่ 1: การวิจัยเชิงคุณภาพ

แกนนำผู้สูงอายุ

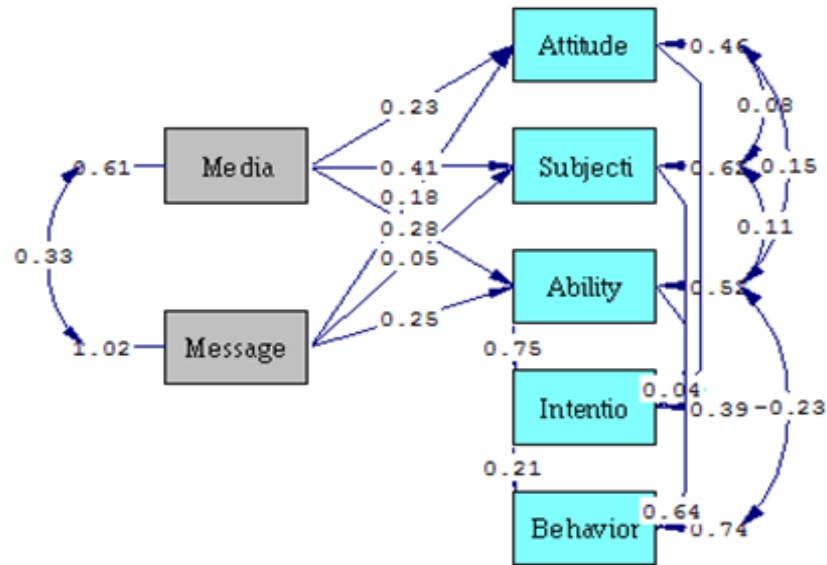
เจ้าหน้าที่ สร./ อปท.

ขั้นตอนที่ 2: การวิจัยเชิงปริมาณ

Observed	Y
Media	☐
Message	☐
Attitude	☒
Subjecti	☒
Ability	☒
Intentio	☒
Behavior	☒

Latent	Eta

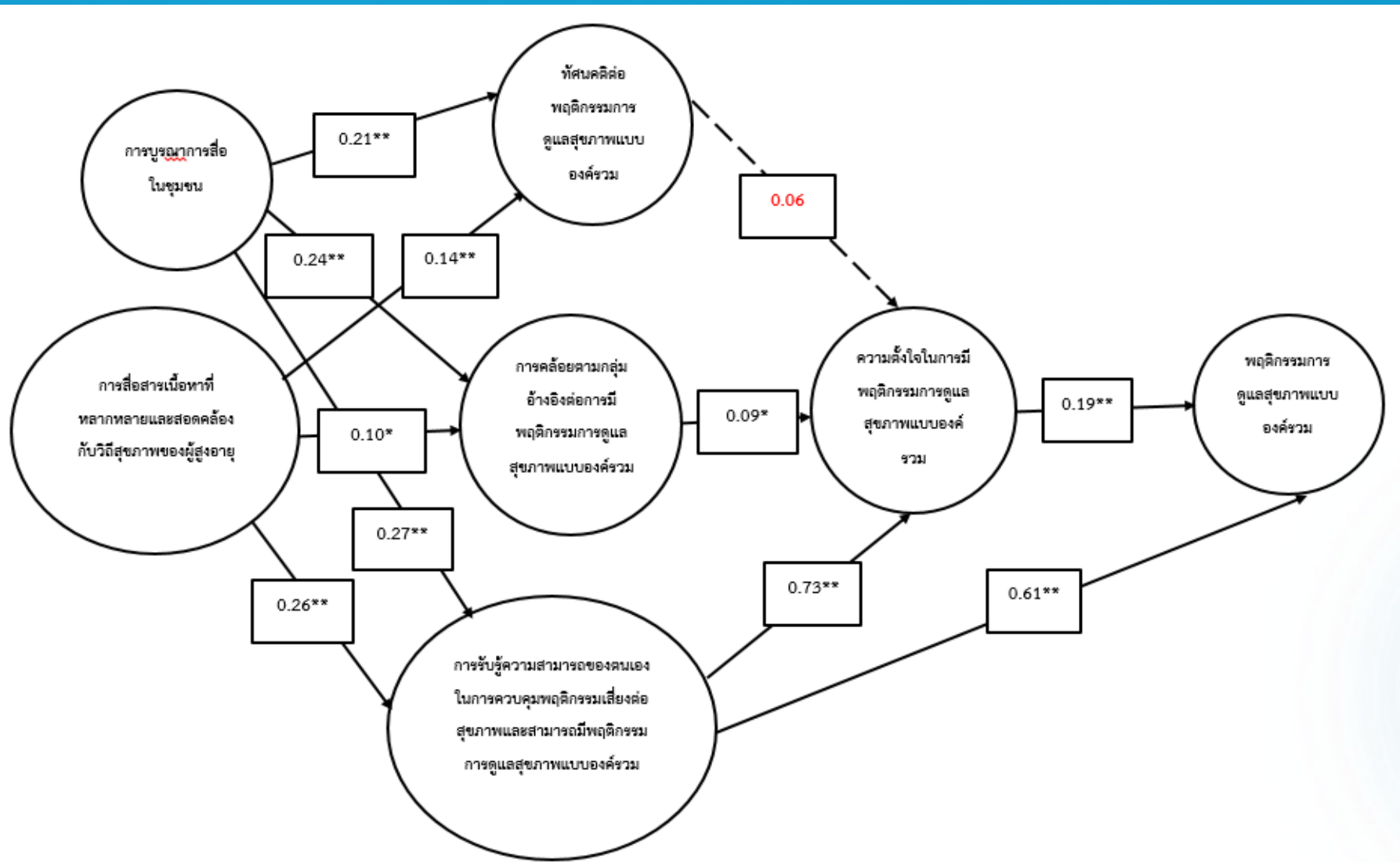

Chi-Square=10.07, df=5, P-value=0.07320, RMSEA=0.046

กรอบแนวคิดในการวิจัยที่พัฒนาและปรับปรุง

ตัวอย่างการปรับปรุง และพัฒนาข้อคำถามในแบบสอบถาม ที่มาจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

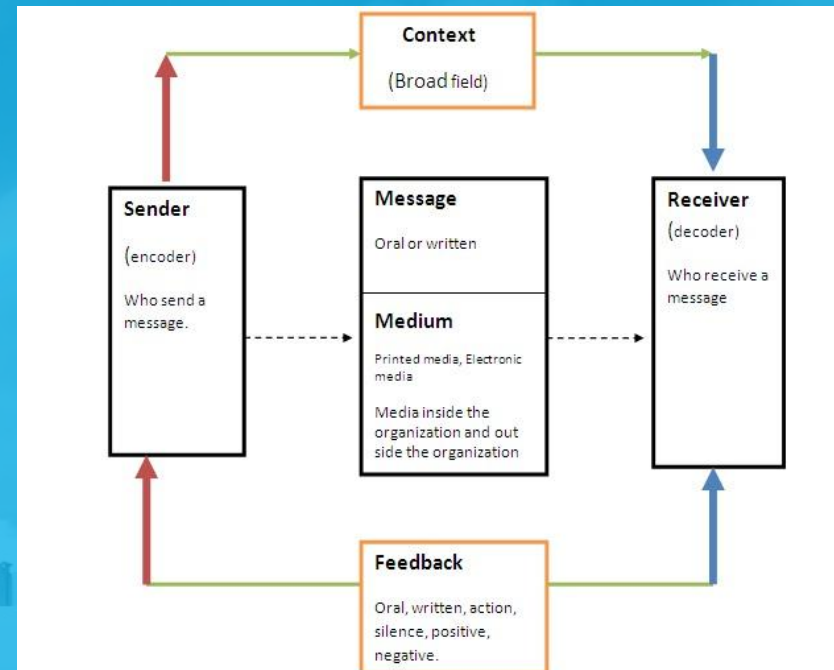
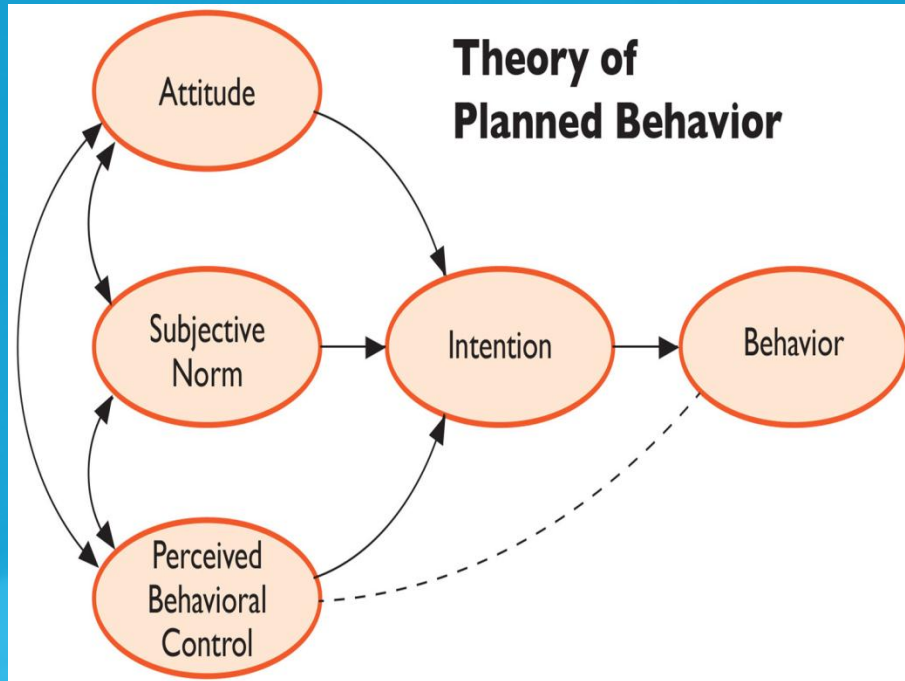

แบบสอบถามเดิมฉบับวันที่ 1.1/010661	แบบสอบถามที่มีการแก้ไข ปรับปรุง	เหตุผลที่ทำการแก้ไขปรับปรุง
ส่วนที่ 3 สุขภาพทางจิตวิญญาณ ข้อที่ 2 ท่านคิดว่าการแยกแยะได้ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ดี/ สิ่งที่ดี สิ่งใดมีประโยชน์/ ไม่มีประโยชน์ กับชีวิตของท่านเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ	ส่วนที่ 3 สุขภาพทางจิตวิญญาณ ข้อที่ 2 ท่านคิดว่าการยอมรับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้นตามวัยเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ	ผู้วิจัยเปลี่ยนแปลงคำถาม เนื่องจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าผู้สูงอายุยอมรับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้นตามวัย เช่น โรคภัยต่างๆ ที่มาตามวัย และไม่อาจรักษาให้หายขาดได้ อาทิ เบาหวาน ความดัน
ส่วนที่ 7 สุขภาพทางกาย ข้อที่ 4 ท่านลดน้ำหนักเมื่อน้ำหนักเกินมาตรฐาน	ส่วนที่ 7 สุขภาพทางกาย ข้อที่ 4 ท่านสามารถตรวจคัดกรองโรคความเสี่ยงต่อโรคในผู้สูงอายุได้ในระดับเบื้องต้น	เนื่องจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการตรวจคัดกรองคุณภาพเบื้องต้นในโรคเบาหวาน ความดันมะเร็ง ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือผ่านพบ ใบปลิว ที่ได้รับจากหน่วยงานสาธารณสุข/เทศบาล

อภิปรายผลการวิจัย

- ผลการวิจัย ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อค้นพบของนักวิชาการด้านการสื่อสารสุขภาพทั้งชาวไทย (กำจร หลุยยะพงศ์, 2553; กัตติกา ธนะกว้าง และคณะ, 2555; จารุวรรณ สีลา, 2546; ชลธิชา จันทคีรี, 2555; ดวงพร คำณูวัฒน์, พรทิพย์ อุตุภรัตน์, และนิยน์นัท ลำภาเงิน, 2555; พนม คลีฉายา, 2556; Kachentawa & Cheyjunya, 2017) และต่างประเทศ (Berlo, 1960; Prasad, 2009; Suggs & Ratzan, 2012; Malikhao, 2016) ที่สนับสนุนว่า การที่ผู้สูงอายุจะมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น

1) การบูรณาการสื่อในชุมชน ทั้งสื่อดั้งเดิม และสื่อใหม่เข้าด้วยกัน อาทิ การใช้สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียง สื่อสารประเด็นการดูแลสุขภาพผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หรือแมกกาซีน การใช้สื่อพื้นบ้านในการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และมีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น หรือสื่อสารผ่านสื่อใหม่ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม เว็บไซต์ อีเมล เป็นต้น ประกอบกับ

2) การสื่อสารเนื้อหาที่หลากหลายและสอดคล้องกับคามวิถีสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งเนื้อหาที่มุ่งเน้นในการดูแลร่างกาย ผ่านการออกกำลังกาย และการทานอาหารที่มีประโยชน์ เนื้อหาที่มุ่งเน้นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิต เนื้อหาที่มุ่งเน้นการรวมกลุ่มทางสังคม ทั้งกิจกรรมในร่ม และกิจกรรมกลางแจ้ง และเนื้อหาที่มุ่งเน้นการเข้าใจสัจธรรมของชีวิต

มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า

1) รูปแบบของสื่อที่ใช้ในการสื่อสารสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุที่มีความหลากหลาย และมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อดั้งเดิม ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อกิจกรรม สื่อเฉพาะกิจ สื่อบุคคล สื่อท้องถิ่น หรือสื่อใหม่ หรือแม้กระทั่งการบูรณาการสื่อทั้งสื่อมวลชนดั้งเดิม และสื่อใหม่

2) การนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งเน้นทั้งในเรื่องการดูแลร่างกาย จิตใจ การเข้าสังคม จิตวิญญาณ ตลอดจนการสื่อสารเนื้อหาสาระที่เน้นการดูแลสุขภาพทั้งในมิติด้านร่างกาย จิตใจ การเข้าสังคม และการเข้าถึงความสงบสุขของชีวิตในคราวเดียวกัน ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ นอกจากนั้น 3) การที่ผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงบวกต่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม 4) ความเชื่อที่จะคล้อยตามบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง อาทิ บุคลากรสาธารณสุข เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อน/แกนนำผู้สูงอายุที่เป็นวัยเดียวกัน ในการเป็น **“ผู้นำทางความคิด (Opinion leader)”** เพื่อนำสิ่งที่ดีต่อการดูแลสุขภาพของตนเองไปถ่ายทอดต่อกับผู้สูงอายุท่านอื่นๆ 5) การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการดูแลพฤติกรรมสุขภาพ อาทิ การที่แกนนำผู้สูงอายุมีความเชื่อมั่นในการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ผ่านการออกกำลังกาย หรือเคลื่อนไหวร่างกายไม่ให้อยู่นิ่งทานอาหารแต่พอเหมาะ โดยเลือกทานอาหารที่ไม่หวาน เค็ม หรือมัน จนเกินไป เน้นทานผักผลไม้ ตลอดจนการทำจิตใจให้เบิกบานผ่อนคลาย การเข้าสังคม เช่น การนัดพบปะสังสรรค์กับเพื่อนรุ่นเดียวกันอยู่เสมอ การได้พูดคุยกับเพื่อนฝูงในขณะออกกำลังกาย หรือการใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในเรื่องของการปล่อยวาง เพื่อให้มีความทุกข์น้อยลง

Thank you

โดย คณะกรรมการจัดการความรู้ คณะสื่อสารมวลชน